

Pomorski zakonik

Republike Slovenije v luči

mednarodnega prava

prof. dr. Mirjam ŠKRK*

1. Uvod

* Sodnica Ustavnega sodišča. V delovni skupini, ki je za Ministrstvo za promet in zveze pripravila osnutek Pomorskega zakonika, je izdelala osnutek II. poglavja - Suverenost Republike Slovenije z odgovarjajočo obrazložitvijo ter sodelovala pri oblikovanju splošnih in kazenskih določb.

¹ PZ-UPS1 (uradno prečiščeno besedilo), Ur. list RS, št. 37/04, ki obsega Pomorski zakonik - PZ (Ur. list RS, št. 26/01), Zakon o spremembah in dopolnitvah Pomorskega zakonika PZ-A (Ur. list RS, št. 02/02), Zakon o graditvi objektov-ZGO-1 (Ur. list RS, št. 110/02) in Zakon o spremembah in dopolnitvah Pomorskega zakonika - PZ-B (Ur. list RS, št. 2/04).

² Mišljen je Prvi del, in sicer I. poglavje - **Splošne določbe** (členi

Pomorski zakonik Republike Slovenije¹ (v nadaljevanju POMZAK) je med drugim predpis, ki ureja temeljna mednarodnopravna razmerja Slovenije v pogledu morskega prostora pod njeno suverenostjo oziroma jurisdikcijo, oblast in jurisdikcijo Slovenije nad njenimi ladjami ne glede na to, kje se nahajajo, ter jurisdikcijo Slovenije nad tujimi ladjami, kadar se nahajajo na območju pod njeno suverenostjo ali nadzorom oziroma tako določajo pravila mednarodnega prava. Gre torej za vprašanja, ki jih obalna država ureja na temelju svoje notranje zakonodaje in v skladu z načeli in pravili mednarodnega prava. Čeprav so ta vprašanja v POMZAK urejena v relativno skromnem obsegu,² so za Slovenijo vitalnega pomena in kar najtesneje povezana z njenimi nacionalnimi interesi.

Z uveljavitvijo POMZAK je po prehodni določbi 992. člena za Slovenijo prenehal veljati Zakon o obalnem morju in epikontinentalnem pasu SFRJ (ZOME87, Ur. list SFRJ, št. 49/87).³ Poleg načel in pravil mednarodnega običajnega prava je temeljni mednarodnopravni predpis, ki ureja odnose držav in drugih subjektov mednarodnega prava na morju, Konvencija ZN o pomorskem mednarodnem pravu, dana v podpis v Montego Bayu na Jamajki 10.

12. 1982 (v nadaljevanju Jamajška konvencija – JK).⁴ Ima 145 pogodbenic (po stanju na dan 23. 12. 2003), vendar znaten del njenih določb predstavlja običajno mednarodno pravo. Kljub temu, da Jamajška konvencija med pogodbenicami prevlada nad Ženevskimi konvencijami o pomorskem mednarodnem pravu iz leta 1958, velja omeniti, da je Slovenija nasledila dve od štirih Ženevskih konvencij (ŽK),⁵ in sicer konvenciji o odprtem morju ter o teritorialnem morju in zunanjem pasu.⁶

2. Splošne določbe

Mednarodnopravni vidik POMZAK je izražen v prvem delu 1. člena, ki med drugim določa, da:

»Ta zakonik ureja suverenost, suverene pravice, jurisdikcijo in nadzor Republike Slovenije na morju, varnost plovbe po teritorialnem morju in notranjih morskih vodah, varstvo morja pred onesnaženjem s plovili ter pravni režim pristanišč.«⁷

V predlogu POMZAK za prvo obravnavo⁸ je bilo vključeno besedilo, ki je bilo nato izpuščeno, namreč da Slovenija izvaja suverenost, (suverene pravice) jurisdikcijo in nadzor na morju v skladu z drugimi zakoni in predpisi, mednarodnimi pogodbami, ki obvezujejo Republiko Slovenijo ter splošnimi načeli in pravili mednarodnega prava. Morda je bilo v prvotnem besedilu res odveč sklicevanje na druge zakone in notranje predpise, glede na to, da je bil POMZAK predviden kot temeljni predpis za urejanje odnosov države na morju. Ni pa bilo odveč po naši oceni sklicevanje na veljavna načela in pravila mednarodnega prava. Jamajška konvencija, recimo, v tretjem odstavku 2. člena, ki določa pravni položaj teritorialnega morja, izrecno predpisuje, da se suverenost nad teritorialnim morjem izvršuje po njenih določbah in po drugih pravilih mednarodnega prava. Številne določbe POMZAK so odraz mednarodnega prava. Sicer pa načela in pravila mednarodnega prava, vključno z veljavnimi in objavljenimi mednarodnimi pogodbami, ki so jih ratificirali pristojni organi ter so bile objavljene, zavezujejo slovenska sodišča in druge pristojne državne organe ter se uporabljajo neposredno (8. člen v zvezi s 153. členom Ustave).

Eno najkorenitejših sprememb, ki jih je POMZAK doživel v relativno kratkem času od svojega sprejetja, je vnesel PZ-B s 15. 1. 2004. V prvem členu je bilo namreč dodano besedilo, da zakonik ureja, ob suverenosti, jurisdikciji in nadzoru, tudi suverene pravice Republike Slovenije na morju. To pomeni uvedbo pravne podlage za morebitno uveljavitev dveh morskih pasov, na katerih obalna dr-

od 1-3) in II. – poglavje – **Suverenost Republike Slovenije** (členi 4-23).

³ Prehodna določba navaja le ZOMEPEP v osnovnem besedilu, ne pa Zakona o spremembah in dopolnitvah ZOMEPEP, Ur. list SFRJ, št. 57/89. Glej M. Škrk, *Nekatere novosti v pogledu režima obalnega morja in epikontinentalnega pasu SFR Jugoslavije*, ZZR Pravne Fakultete v Ljubljani, 1990, L. letnik, str. 273-284.

⁴ Akt o notifikaciji nasledstva, Ur. list RS, št. 79/94, MP, št. 22/94. Hkrati je Slovenija z uredbo vlade ratificirala Sporazum o izvajanju XI. poglavja JK. Ur. list RS, št. 32/95, MP, št. 9/95.

⁵ Konvencija o odprtem morju, Konvencija o teritorialnem morju in zunanjem pasu, Konvencija o epikontinentalnem pasu in Konvencija o ribolovu in ohranitvi živih naravnih bogastev odprtega morja. Nekdanja SFRJ je bila pogodbenica vseh štirih konvencij. Ur. list SFRJ, MP, št. 4/65.

⁶ Akt o notifikaciji nasledstva konvencij OZN, Ur. list RS, št. 35/92, MP, št. 9-55/92.

⁷ Preostali del 1. člena določa: »(da POMZAK ureja) Stvarnopravna razmerja ter pogodbeni in druga obligacijska razmerja, ki se nanašajo na plovila, vpis plovil, omejitve ladjarjeve odgovornosti, skupno havarijo, izvršbo in zavarovanje na plovilih in kolizijska pravila.«

⁸ Poročevalec DZ, št. 35, Ljubljana, 19. 9. 1994, str. 3.

⁹ Poimenovana ekološko-ribolovni pas (»ekološko-ribolovni pojas«). Glej Odluku o proširenju jurisdikcije Republike Hrvatske na Jadranskom moru, Narodne novine, št. 157 (2003). Upošteva dejstvo, da se odločitev hrvaškega sabora z dne 3. 10. 2003, ki odlaga uveljavitev te cone za 12 mesecev od njene vzpostavitve, glede njene proglastitve (člen 1042) in nadaljnje operacionalizacije te cone sklicuje na relevantne določbe Pomorskega zakonika R Hrvatske ter na 55. člen Jamajške konvencije (**Poseben pravni režim izključne ekonomske cone**), gre pri hrvaški ekološko-ribolovni coni kljub spremenjenemu nazivu za **de facto** (in **de iure**) izključno ekonomsko cono. Z ekološko-ribolovno cono je namreč v celoti vzpostavljen režim IEC, kot ga predvidena hrvaški PZ v členih 33, 34, 35, 41 in 42, razen postavitve, jurisdikcije ter nadzora nad umetnimi otoki, napravami in instalacijami za izkoriščanje morskega dna (glej člene 36-41 PZ R Hrvatske, Narodne novine, št. 17/94, Z. o izmenjenama i dopunama, št. 74/94 in 43/96), glede česar si sabor pridržuje pravico, da jih po potrebi proglasi naknadno.

¹⁰ Glej Predlog zakona o spremembah in dopolnitvah pomorskega zakonika (PZ-C) skupine poslancev, Poročevalec DZ, št. 84, 15. 10. 2003, str. 13-15.

¹¹ Pododdelek B, **Pravila, ki se uporabljajo za trgovske ladje in javne ladje v negospodarske namene**, člena 27 in 28.

žava izvršuje suverene pravice raziskovanja in izkoriščanja naravnih bogastev, slovenskega epikontinentalnega pasu in izključne ekonomske cone.⁹ Sprememba je posledica odločitve sosednje Hrvaške, da oktobra 2004 uveljavi svojo izključno ekonomsko cono, in nekaterih notranjepolitičnih razmer.¹⁰

V 2. členu POMZAK je povedano, da se njegove določbe uporabljajo za ladje, čolne in druga plovila, ki imajo slovensko državno pripadnost, in za razmerja v zvezi s plovo v teritorialnem morju in notranjih morskih vodah Republike Slovenije, če ni v njem drugače določeno. Gre za načelno določbo o tem, da za ladje pod slovensko zastavo velja slovenska jurisdikcija oziroma slovenski pravni red, ne glede na to, kje se nahajajo. Za neškodljiv prehod tujih ladij v slovenskem teritorialnem morju in za njihov vstop v slovenske notranje morske vode ter za pravna razmerja, ki nastanejo v zvezi s tem, prav tako velja slovenski pravni red, razen če POMZAK ne določa drugače oziroma če ne določajo drugače načela in pravila mednarodnega prava.

Pod splošne določbe spada še 3. člen, v katerem so zajeti pomeni posameznih pojmov. Tu so med drugim vsebovane definicije morskih plovil, ladij in čolnov z namenom njihove opredelitve ter zaradi njihovega medsebojnega razlikovanja. Z mednarodnopravnega vidika je relevantna opredelitev trgovske ladje (točka 4), čeprav zakonik razlikuje tudi med potniško ladjo (točka 5) in tovorno ladjo (točka 6). Jamajška konvencija namreč z vidika kazenske in civilne jurisdikcije obalne države nad tujo ladjo v njenem teritorialnem morju uporablja generični pojem trgovske ladje in javne ladje, ki se uporablja v nevladne namene,¹¹ vendar v to kategorijo spadajo tudi druge vrste ladij (npr. potniške, trgovske). Posebej je opredeljen pojem tankerja (točka 7), glede na to, da Jamajška konvencija daje pooblastilo obalni državi, da za tankerje lahko predpiše poseben plovni režim neškodljivega prehoda v svojem teritorialnem morju. Z mednarodnopravnega vidika so posebnega pomena opredelitve ribiške ladje (točka 8), znanstvenoraziskovalne ladje (točka 9), jedrske ladje (točka 10), javne ladje v lasti ali uporabi države, ki ni vojaška ladja, uporablja pa jo država oziroma njen organ izključno v negospodarske namene (točka 11), vojaške ladje (točka 12) ter sestava tujih vojaških ladij (točka 13).

Opredelitev vojaške ladje je nekoliko poenostavljena inačica 29. člena Jamajške konvencije in pomeni »plovilo, ki pripada vojski, je pod poveljstvom vojaškega častnika, katere posadka je vojaška oziroma pod vojaško disciplino in ima zunanja razpoznavna znamenja vojaških ladij.« Sestav tujih vojaških ladij je več tujih vojaških ladij, ki plovejo pod poveljstvom enega vojaškega častnika.

Jamajška konvencija ne pozna tega pojma. Uveljavljen je bil v ZO-MEP87 (5. točka 2. člena) ter od tam prevzet v slovenski pravni red.

3. Suverenost Republike Slovenije

3.1. Ali je Slovenija »geografsko prikrajšana država«?

Z že omenjeno dopolnitvijo POMZAK (PZ-B) je zakonodajalec razširil 4. člen o suverenosti Republike Slovenije na morju še na suverene pravice. Vendar je treba opozoriti, da zakonodajalec ni dopolnil naslova II. poglavja zakonika, ki ostaja Suverenost Republike Slovenije. To bi se sedaj praviloma moralo imenovati Suverenost in suverene pravice Republike Slovenije. Ker naslov II. poglavja zakonika ni bil dopolnjen, tudi mi ostajamo pri nazivu Suverenost Republike Slovenije.

V prvem odstavku 4. člena je določeno, da se suverenost Republike Slovenije na morju razteza prek njenega kopnega območja in njenih notranjih morskih voda na teritorialno morje Republike Slovenije, na zračni prostor nad njim, kakor tudi na morsko dno in podzemlje tega morja. Določba izhaja iz prvega in drugega odstavka 2. člena Jamajške konvencije, v katerem je opredeljen pravni položaj teritorialnega morja, zračnega prostora nad njim in njegovega dna ter podzemlja. Z njo je z vidika državne suverenosti na morju materializiran 4. člen Ustave, po katerem je Slovenija enotna in nedeljiva država.

Kljub temu, da POMZAK celovito ureja mednarodnopravni položaj morja pod slovensko suverenostjo, jurisdikcijo in nadzorom, ostaja osrednja hipoteza te ureditve nerešena mejna problematika s sosednjo Hrvaško, čeprav to *explicite* ne izhaja iz besedila POMZAK.

Prvotni osnutek zakonika je temeljil na Memorandumu o Piranskem zalivu, ki ga je 5. 5. 1993 posredoval tedanji predsednik slovenske vlade dr. Janez Drnovšek tedanjemu predsedniku hrvaške vlade dr. Nikici Valentiću in na sklepih Državnega zbora s 26. 5. 1993. Memorandum izhaja iz dejstva, da meja na morju med obema državama naslednicama nekdanje SFRJ ni bila nikoli določena ter jo je treba določiti. V pogledu slovenske suverenosti na morju omenjena dokumenta med drugim izhajata iz celovitosti Piranskega zaliva pod slovensko suverenostjo ter iz takšne morske razmejitev zunaj Piranskega zaliva, ki naj na temelju posebnih okoliščin in pravičnosti zagotovi Sloveniji neposreden stik (vsaj na ozkem odseku) njenega teritorialnega morja z odprtim morjem. Pri utrjevanju razlogov za uporabo posebnih okoliščin in načela pravičnosti kot

¹² Slovenski prevod Jamajske konvencije uporablja naziv »države z geografsko neugodnim položajem«.

¹³ B. Celar, *Slovenija in njene meje*, Visoka policijsko-varnostna šola, Pridružena članica Univerze v Ljubljani, Ljubljana 2002, str. 223.

¹⁴ R. R. Churchill, A. V. Lowe, *The law of the sea*, Third Edition, Juris Publishing, Manchester University Press, Manchester 1999, str. 433.

kriterijev razmejitve na morju, ki naj Sloveniji zagotovi neposreden stik njenega teritorialnega morja z odprtim morjem, se Memorandum sklicuje na poseben položaj Slovenije kot geografsko prikrajšane države, ki zaradi svojega geografskega položaja ne more razglasiti svoje izključne ekonomske cone. Neposreden izhod Slovenije na odprto morje bi ji omogočal nadaljnje izvrševanje mednarodno-pravno priznane pravice svobode ribolova na odprtem delu Jadranskega morja. Na ta način bi Slovenija ohranila temelj za izvrševanje svoje pravice do komuniciranja s svetom, ki jo je doslej vedno imela in ki je ena izmed temeljnih pravic vsake suverene države.

Pojem »geografsko prikrajšanih držav« (»geographically disadvantaged states« - GDS)¹² se je pojavil tekom pogajanj na Tretji konferenci ZN o pomorskem mednarodnem pravu. Tedaj jih je bilo po številu 26 in nedvomno bi Slovenija spadala v to skupino, če bi bila takrat že neodvisna država.¹³ Ta pojem zajema države, ki imajo relativno kratko obalo glede na velikost njihovega ozemlja kot npr. Irak in Demokratična Republika Kongo (nekdanji Zaire), države, ki zaradi bližine sosednjih držav ne morejo uveljaviti morskih pasov (zlasti ne epikontinentalnega pasu in izključne ekonomske cone) sorazmerno z dolžino njihove obale ali glede na velikost njihovega ozemlja, kot npr. Nemčija, Singapur in Togo ali države, katerih izključne ekonomske cone so revne v pogledu naravnih bogastev, kot npr. Jamajka, Nauru in Tanzanija.¹⁴

Pravno definicijo geografsko prikrajšane države najdemo v drugem odstavku 70. člena Jamajske konvencije, ki določa, da ta pojem pomeni obalne države, vključno z državami, ki mejijo na zaprta ali polzaprta morja, katerih geografski položaj ima za posledico, da so v celoti ali deloma odvisne od izkoriščanja živih naravnih bogastev v izključnih ekonomskih conah drugih držav iste regije ali podregije za primerno zadovoljitev ribjih zalog za prehranjevalne potrebe svojega prebivalstva, in obalne države, ki ne morejo proglašiti lastne izključne ekonomske cone.

Že na prvi pogled je jasno, da je Slovenija, ki leži ob zaprtem ali polzaprtem Jadranskem morju in ima 46.6 km dolgo, vbočeno morsko obalo, geografsko prikrajšana država »*par excellence*«. Sodi v skupino 10 držav, katerih morske obale znašajo manj kot 100 km: Bosna in Hercegovina 20 km, Jordanija 26 km, D R Kongo 37 km, Slovenija 46,6 km, Togo 56 km, Irak 58 km, Belgija 66 km, Gambija 80 km, Barbados 97 km in Litva 99 km. Položaj Slovenije kot geografsko prikrajšane države ni vezan na proglasitev izključnih ekonomskih con iste regije ali podregije. Čeprav namreč Jamajska konvencija veže definicijo geografsko prikrajšane države na njeno V. poglavje (*Izključna ekonomska cona*), daje tem državam do-

ločene pravice neodvisno od režima IEC.¹⁵ Upoštevajoč svoj geografski položaj in upoštevajoč dejstvo, da v prihodnosti lahko pride do morebitne vzpostavitve izključne ekonomske cone v Jadranu, je Republika Slovenija ob notifikaciji nasledstva k Jamajški konvenciji na osnovi 310. člena te konvencije podala interpretativno izjavo, da meni, da določbe V. poglavja Konvencije o izključni ekonomski coni, vključno s 70. členom o pravicah geografsko prikrajšanih držav, predstavljajo del občega običajnega mednarodnega prava.¹⁶

Skladno z izhodišči, zapisanimi v Memorandumu o Piranskem zalivu in potrjenimi s strani DZ, sta bila v prvotno besedilo POM-ZAK vključena morska pasova pod državno suverenostjo, in sicer notranje morske vode in teritorialno morje. Vlada kot predlagateljica zakonika in zakonodajalec k temu pristopu vse od leta 1994 dalje nista imela pomislekov in je takšna ureditev obveljala vse do sprejetja PZ-B 15. 1. 2004.

Ob tem ne smemo prezreti, da se pogajalska strategija Slovenije kot geografsko prikrajšane države, ki si je prizadevala zagotoviti neposreden izhod na odprto morje iz lastnega teritorialnega morja in pri tem ni pretendirala na morske pasove zunaj državne suverenosti, odraža tudi v parafiranem in s strani predsednikov vlad potrjenem meddržavnem sporazumu iz junija leta 2001 o meji z Republiko Hrvaško (»Sporazum Drnovšek-Račan«).

Sporazum,¹⁷ ki ga je hrvaška stran zavrnila, potem ko je bilo njegovo besedilo usklajeno in parafirano, je bil dosežen z dvostranskimi pogajanjmi in na mednarodnopravno skladen ter za obe državi uravnotežen način ureja celotno državno mejo med državama, tako na kopnem kot na morju. Kar zadeva morsko mejo, sporazum kot rezultat kompromisa določa morsko mejo v Piranskem zalivu (3. člen). Morska meja zunaj Piranskega zaliva je na inovativen in *sui generis* način določena tako, da zagotavlja preko »dimnika«¹⁸, ki je odprto morje, neposreden stik slovenskega teritorialnega morja z odprtim morjem (4. člen, *Stik teritorialnega morja Republike Slovenije z odprtim morjem*). Tako določena morska meja je skladna s Pogodbo med (nekdanjo) SFRJ in Republiko Italijo¹⁹ in torej ne posega v pravice tretjih držav in tudi ne v pravice in interese mednarodne skupnosti. Pogodbenci sta se nadalje sporazumeli, da vodni steber »dimnika« ne more biti predmet pridobitve suverenih pravic ter da se v medsebojnih odnosih vzdržita izvrševanja suverenih pravic na morskem dnu in podzemlju pod njegovo morsk gladino (peti odstavek 4. člena). S Sporazumom Drnovšek-Račan si je torej Republika Slovenija zagotovila neposreden stik svojega teritorialnega morja z odprtim morjem. Hkrati se je z njim odpovedala praviči, da zunaj svojega teritorialnega morja uveljavlja suverene pra-

¹⁵ Npr. člen 254 (**Pravice sosednjih držav brez morske obale in geografsko prikrajšanih držav**) pri znanstvenem raziskovanju morja v izključni ekonomski coni ali na epikontinentalnem pasu, člen 161, pravica do zastopnosti v Svetu Mednarodne Oblasti za morsko dno.

¹⁶ »Proceeding from the right that States parties have on the basis of article 310 of the United Nations Convention on the Law of the Sea, the Republic of Slovenia considers that its Part V 'Exclusive economic zone', including the provisions of articles 70, 'Right of geographically disadvantaged States', forms part of general customary international law.« Slovenia, declaration made upon succession, Law of the Sea Bulletin, No. 28, UN, New York, 1995, str. 5.

¹⁷ Pogodba med Republiko Slovenijo in Republiko Hrvaško o skupni državni meji.

¹⁸ »'Dimnik' in ne 'koridor'. Mi se izogibamo besedi koridor, ker ta sugerira, da gre za pot skozi ozemeljske vode neke druge države. Posebej poudarjamo, da je območje nerazdeljeno teritorialno morje bivše SFRJ, zato seveda ni mogoče govoriti o koridorju, saj do ugotovitve tega sporazuma ni ugotovljeno, kakšen je obseg slovenskega in hrvaškega teritorialnega morja.« Po dr. Mihi Pogačniku, vodji slovenskega dela diplomatske komisije, ki pojasnjuje, zakaj so prehod iz slovenskega teritorialnega morja v mednarodne vode imenovali dimnik. Rubrika Izjave, Pravna praksa, Ljubljana, št. 25/2001, 23. 8. 2001, po Večer, 31. 7. 2001.

¹⁹ Podpisana v Osimu 10. 11. 1975, Ur. list SFRJ, MP, št. 1/77, Akt o notifikaciji nasledstva sporazumov nekdanje Jugoslavije z

Republika Italija, Ur. list RS, št. 40/92, MP, št. 11/92.

²⁰ Ne izključuje pa Sporazum Drnovšek-Račan v »dimniku« nadzora zaradi preprečevanja carinskih, fiskalnih, vseljenskih ali zdravstvenih predpisov z naslova zunanega pasu, ker ne gre za pas suverenih, temveč posebnih jurisdikcijskih pravic, ki se izvršujejo na morski površini.

²¹ T. Pihlar, *Za Jelinčiča se ne zmenite, ko nekaj črhne Pankretič pa skočite pokonci*, Pogovor: prof. dr. Davorin Rudolf, hrvaški strokovnjak za mednarodno pravo, Dnevnik, 16. 8. 2003 str. 26-27 in D. Rudolf, *O izključnem gospodarskem pasu*, Dnevnik, 20. 8. 2003, str. 11.

²² Glej sklicevanje na prakso Francije (ekološka zaščita morja), Španije (ribiška zaščitna cona) in Belgije v obrazložitvi k dopolnitvi PZ-B, Poročevalec DZ, št. 106, 7. 12. 2003, str. 5. Ob tem pripominjamo, da Belgija ni sredozemska država.

²³ *Delimitation of the Maritime Boundary in the Gulf of Maine Area, Judgment, ICJ Reports 1984.*

²⁴ V mislih imamo Sredozemsko morje od Gibraltarja do Dardanel brez Marmornega in Črnega morja po Barcelonski konvenciji o varstvu Sredozemskega morja pred onesnaženjem iz leta 1976 in protokolih. M. Seršič, *Mednarodnopravna zaščita morskog okoliša*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb 2003, str. 64.

²⁵ Malta je proglasila ribolovno cono v obsegu 25 m. milj, medtem ko je Egipt leta 1983 ob ratifikaciji Jamajške konvencije podal Deklaracijo o IEC, ki pa se v praksi

vice z naslova izključne ekonomske cone in epikontinentalnega pasu.²⁰

Zavračanje s strani R Hrvaške Sporazuma o meji Drnovšek-Račan iz leta 2001 ter že omenjena odločitev hrvaškega sabora, da oktobra 2004 vzpostavi na Jadranu hrvaško izključno ekonomsko cono, je privedla do spremembe strategije Slovenije kot obalne države, kar se kaže v sprejetju dopolnitve POMZAK (PZ-B).

Pri tem ne moremo mimo dejstva, da je proglašenje hrvaške izključne ekonomske cone in njena skorajšnja enostranska uveljavitev vprašljiva glede na obstoječo prakso sredozemskih držav v pogledu IEC, ki je v tem pogledu zadržana, čeprav nas nekateri hrvaški strokovnjaki,²¹ ki se jim je pridružila tudi »uradna« Ljubljana,²² želijo prepričati o nasprotnem. Sodobno pomorsko mednarodno pravo, ki je kodificirano v Jamajški konvenciji, daje obalni državi pravico do proglašenja IEC v razdalji do 200 morskih milj od temeljne črte, od katere merimo širino teritorialnega morja, v kateri med drugim izvršuje suverene pravice do izkoriščanja vseh tamkajšnjih naravnih bogastev, v morskem stebru ter na njegovem dnu in podzemlju. IEC je v prakso držav prodrla izjemno hitro in je dobila veljavnost po običajnem mednarodnem pravu že pred sprejetjem Jamajške konvencije.²³ Praksa proglašenja IEC se je uveljavila v zaprtih in polzaprtih morjih vseh regij sveta, razen v Sredozemlju,²⁴ vključno z Jadranskim morjem, kjer zasledimo le relativno skromno prakso ribolovnih (zaščitnih) con, začeniši z Malto leta 1986.²⁵ Razlog je v tem, da v Sredozemlju praktično vsaka proglašenje IEC zahteva razmejitve s sosednjimi in/ali nasproti si ležečimi državami.²⁶ Glede na to, da je IEC prodrla v prakso držav v manj kot desetletju in da je po dveh desetletjih od podpisovanja Jamajške konvencije (in po skoraj 10 letih od njene veljavnosti) velika večina sredozemskih obalnih držav do te prakse še vedno zadržana, se sprašujemo, ali je v tem prostoru mednarodnopravno dopustna razglasitev IEC, ki glede obsega in (začasne) razmejitve v celoti temelji na enostranski proglašenju obalne države²⁷ in ne na razmejitvenih sporazumih ali aranžmajih s sosednjimi ali nasproti si ležečimi državami? Hrvaška IEC predstavlja namreč takšen primer enostranske proglašenja.

Nesporno proglašenje hrvaške IEC protipravno posega v pravico Republike Slovenije do neposrednega izhoda na odprto morje iz njenega teritorialnega morja, o čemer sta se sporazumela predsednika vlad obeh držav, in torej prejudicira dokončno mejo na morju med državama na škodo Republike Slovenije. Odločitev hrvaškega sabora o razširitvi hrvaške jurisdikcije na morju namreč v 6. točki določa, da se do sklenitve mednarodnih pogodb o razmejitvi zuna-

nja meja hrvaške zaščitne ekološko-ribolovne cone začasno razteza do črte razmejitve epikontinentalnega pasu med nekdanjo SFRJ in Republiko Italijo iz leta 1968, pri bočni razmejitvi pa sledi smeri oziroma se nadaljuje od začasne razmejitvene črte teritorialnega morja, določene s Protokolom iz leta 2001 med Hrvaško ter Srbijo in Črno goro. V tej točki odločitev sabora ne omenja Republike Slovenije kot ene od sosednjih držav. Torej utemeljeno sklepamo, da Hrvaška v pogledu proglastitve svoje IEC Slovenije ne šteje kot države, ki bi lahko neposredno mejila na odprto morje v Jadranu in ji v tem pogledu ne priznava položaja sosednje države. Takšen enostranski poseg pomeni zlorabo pravic in je v nasprotju z mednarodnopravnim načelom, da so se države v svojih medsebojnih odnosih dolžne vzdrževati enostranskih dejanj, ki bi lahko pripeljala do poslabšanja položaja ene od njih ter je v tem pogledu tudi v nasprotju z načelom dobre vere glede spoštovanja sporazumno doseženih rešitev, pa čeprav je Sporazum Drnovšek–Račan formalno ostal na ravni parafiranega sporazuma, ker ga je Hrvaška zavrnila.

V prepričanju, da bodo tako najbolje zavarovani slovenski interesi glede uveljavitve pravic v morskem prostoru, je na predlog vlade zakonodajalec z novelo PZ-B v drugem odstavku 4. člena določil, da:

»Republika Slovenija lahko izvršuje svoje suverene pravice, jurisdikcijo in nadzor nad morsko površino, morskim vodnim stebrom, morskim dnom in morskim podzemljem onkraj meja državne suverenosti v skladu z mednarodnim pravom.«

Predlagatelj je v obrazložitvi zapisal, da »Republika Slovenija, glede na dejstvo, da ima teritorialni izhod na odprto morje, lahko razglasi tudi druga morska območja, s spremembami in dopolnitvami pomorskega zakonika pa bi ustvarili podlago za to v notranjem pravu.«²⁸ Tu mišljeni morski območji sta v prvi vrsti²⁹ slovenska IEC in epikontinentalni pas.

Nesporno ima Republika Slovenija po mednarodnem pravu pravico do takšne meje na morju, s katero ji je zagotovljen prost izhod iz lastnega teritorialnega morja do odprtega morja. Vendar imamo h gornji obrazložitvi nekaj pomislekov. Zakonodajalec se namreč ni dovolj jasno opredelil glede pomena pojma slovenskega teritorialnega izhoda na odprto morje. Za oba morska pasova suverenih pravic, ki ju omenja zgoraj citirana dopolnitev 4. člena POM-ZAK, je mednarodnopravno določeno, da ležita zunaj in ob teritorialnem morju obalne države. Pri obeh mora biti izpolnjen kriterij »prileganja« (»adjacency«)³⁰ k teritorialnemu morju oziroma pri epikontinentalnem pasu še kriterij naravnega nadaljevanja kopna oziroma pripadnosti kopnu (»appurtenance«). Zato epikontinental-

ni uveljavila kot dokaz o vzpostavitvi IEC. Glej M. Škrk, *Exclusive Economic Zones in Enclosed or Semi-Enclosed Seas*, v *The Legal Regime of Enclosed or Semi-Enclosed Seas: The Particular Case of the Mediterranean*, ed. by B. Vukas, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Prinosi za poredbeno proučavanje prava i medunarodno pravo, Institut za medunarodno pravo i medunarodne odnose, Godina XIX, broj 22, Zagreb 1988, str. 170–171.

²⁶ *Ibid.*, str. 181.

²⁷ Ob tem ni prezreti, da sta sosednji državi Italija in Slovenija izrazili nasprotovanje proti takšni enostranski vzpostavitvi.

²⁸ V nadaljevanju je še povedano: »Teritorialni izhod na odprto morje je Slovenija imela že v nekdanji SFRJ in ves čas po njenem razpadu ter ga ima tudi danes. Navedeno stališče Republike Slovenije temelji na načelih in pravilih pomorskega mednarodnega prava, prakse držav in judikature glede bočne razmejitve teritorialnih morij sosednjih držav ter na dejstvu, da gre za pridobljene in obstoječe pravice Republike Slovenije.« Poročevalec DZ, št. 106/03, op. cit., str. 4.

²⁹ Nekateri jurisdikcijske pravice lahko obalna država uveljavlja tudi v zunanjem (morskem) pasu.

³⁰ M. Škrk, *Izključna ekonomska cona*, magistrsko diplomsko delo, Pravna fakulteta Univerze v Ljubljani, Ljubljana 1976, str. 86.

³¹ Sporazum, podpisan v Rimu 8. 1. 1968, Ur. list SFRJ, MP, št. 28/70.

nega pasu ni treba izrecno proglasiti ter pripada obalni državi *ab initio* in *ipso facto*, medtem ko je treba IEC proglasiti. Kriterija je kodificirala ŽK o epikontinentalnem pasu, vključena sta bila v Jamajško konvencijo in potrdila ju je meddržavna judikatura. Zakonodajalec bi se moral torej določneje opredeliti do vprašanja, ali meji slovensko teritorialno morje na odprto morje oziroma ali Slovenija na delu morja, ki je bilo nekoč jugoslovansko teritorialno morje, o njegovi razmejitvi pa že od osamosvojitve dalje tečejo pogajanja med Slovenijo in Hrvaško, izvršuje državno suverenost (vključno s suverenostjo na morskem dnu in podzemlju ter v zračnem prostoru) ali ne. Le pozitiven odgovor na to vprašanje je lahko pravna podlaga za razglasitev IEC oziroma za uveljavitev pravic na epikontinentalnem pasu. Ne glede na notranjo politično dimenzijo do tega vprašanja, ki je med drugim pripeljala do PZ-B, se vlada kot izvršna veja oblasti mora zavedati, da zgolj »papirnato« uveljavljanje enostranskih zahtev držav v morskem prostoru na mednarodnopravnem področju ne more imeti zadovoljivih učinkov, ker načelo efektivnosti ostaja eno temeljnih načel mednarodnega prava (*ex factis ius oritur*).

Vendar pa gornjo določbo, ki pravi, da »Slovenija lahko izvršuje svoje suverene pravice« zunaj svojega teritorialnega morja, lahko razumemo tudi tako, da si Slovenija z njo glede na spremenjene okoliščine na Jadranu (skorajšnja uveljavitev hrvaške IEC) pridržuje pravico, da pri morski meji s Hrvaško uveljavlja še pravico do (simbolične) lastne IEC in do svojega epikontinentalnega pasu. To bi prišlo v obzir, če nikakor ne bi bilo mogoče uresničiti Sporazuma o meji Drnovšek–Račan. Tega v Memorandumu o Piranskem zalivu iz leta 1993 Slovenija ni uveljavljala, ker je svoj neugodni geografski položaj uporabila kot temeljni razlog za uporabo načela pravičnosti in posebnih okoliščin kot temeljnih kriterijev, na podlagi katerih je upravičena do svojega neposrednega izhoda do odprtega morja. Glede na to, da Hrvaška zavrača Sporazum Drnovšek–Račan o državni meji ter je enostransko proglasila IEC, pri čemer ni upoštevala legitimnih pravic sosednje Slovenije, ki jih je potrdila v omenjenem sporazumu, je takšen odstop od prvotnega slovenskega izhodišča razumljiv in opravičljiv. S tem v zvezi je tudi razumna odločitev slovenskih državnih organov, da so ob proglasitvi hrvaške IEC Republiki Italiji notificirali nasledstvo Sporazuma o razmejitvi epikontinentalnega pasu v Jadranskem morju med nekdanjo SFRJ in Republiko Italijo iz leta 1968,³¹ ki ga je Italija molče (*tacite*) sprejela na znanje. S tem sporazumom si Slovenija kot ena od držav naslednic nekdanje SFRJ namreč ne varuje le morebitnega uveljavljanja suverenih pravic na morskem dnu in podzem-

lju, temveč predvsem pravico do svojega izhoda na odprto morje. Izhodiščna točka Osimske meje na morju, gledano v smeri odprtega morja, je namreč identična s končno točko meje epikontinentalnega pasu iz leta 1968.

Skorajšnje spremenjene razmere v Jadranskem morju, ki jih bo prinesla vzpostavitev hrvaške IEC, ter spremenjena strategija Slovenije v pogledu uveljavljanja njenih interesov na morju, ne vplivajo na položaj Slovenije kot geografsko prikrajšane države.³² Tega v prvi vrsti pogojuje njena naravna lega, torej dolžina in oblika njene obale, in dejstvo, da leži v delu zaprtega ali polzaprtega Jadranskega morja, kjer se v relativno majhnem morskem prostoru nahajajo tri obalne države, od katerih ima Slovenija najmanj ugoden geografski položaj. Nasprotno, menimo, da bo prav z naslova geografsko prikrajšane države Slovenija lahko uveljavljala pravico do sodelovanja svojih ribičev na pravični osnovi pri izkoriščanju viška živih naravnih bogastev v hrvaški IEC (prvi odstavek 70. člena Jamajške konvencije). To je obveznost Hrvaške,³³ razen če bo dokazala, da je njeno gospodarstvo v vseobsežni meri odvisno izkoriščanja rib v IEC (člen 71 JK). Sprašujemo se, če bo to Hrvaška lahko dokazala glede na svoj sedanji obseg ribolova v odprtem morju Jadrana ter glede na razloge, ki jih je sabor navedel za proglasitev te cone.³⁴ Hrvaška proglasitev razširjene jurisdikcije na Jadranu v določbi o odlogu uveljavitve IEC za eno leto med drugim predvideva (točka 3), da bo vmesno obdobje od proglasitve do začetka uveljavitve režima IEC služilo za pripravo (notranjepravnih) izvedbenih mehanizmov »ter za možnost sklepanja sporazumov in aranžmajev z zainteresiranimi državami in z Evropsko skupnostjo«. Čas bo pokazal, ali tako opredeljeno možnost sklepanja sporazumov s tretjimi državami (in z EU) lahko razumemo kot pripravljenost Hrvaške po sklenitvi preferencialnih sporazumov s sosednjimi državami brez morske obale in z geografsko prikrajšanimi državami regije, kamor sodi Slovenija, in k čemur Hrvaško zavezuje Jamajška konvencija.

V tretjem odstavku 4. člena POMZAK je na temelju Resolucije o pomorski usmeritvi Republike Slovenije³⁵ zapisano, da država skrbi za varstvo svojih notranjih morskih voda in teritorialnega morja pred onesnaženjem ter ohranja in pospešuje izboljšanje morskega okolja.

3.2. Notranje morske vode

Notranje morske vode (NMV) so tisti del morja, ki je kar najtesneje povezan s kopnim ter deli s slednjim isti pravni režim. Zato

³² »Tako je tudi Slovenija od leta 1991 ena od geografsko prikrajšanih držav, ki se pri razmejitvi na morju upravičeno sklicuje na to dejstvo.« B. Celar, op. cit., str. 223.

³³ Glej obveznost obalne države, da zagotovi najboljši izkoristek živih naravnih bogastev v IEC po 62. členu JK.

³⁴ V preambuli se Odločitev sabora o razširitvi jurisdikcije v Jadranu sklicuje v prvi vrsti na ogroženost živih morskih bogastev ter na potrebo po njihovi zaščiti, na dejstvo, da je v Jadranu vse večji ribolovni pritisk nejadranskih in nesredozemskih držav (ladjetovarne), na potrebo po varstvu pred protipravnim, neurejenim in nenadzorovanim ribolovom ter na dejstvo, da ekološke nesreče, zlasti tankerjev, lahko pripeljejo do uničenja živih naravnih bogastev, kar bi lahko imelo zelo težke posledice za vse hrvaško narodno gospodarstvo v celoti in še posebej za hrvaški turizem. Sklicuje se tudi na interes Hrvaške, da v Jadranu ohrani tradicionalni ribolov kot enega glavnih predpogojev za razvoj turizma ter da zadrži lokalno prebivalstvo na otokih.

³⁵ Uradni list RS, št. 10/91 (14. 3. 1991).

³⁶ Člen 3 ZOME87 je v drugem in tretjem odstavku 3. člena določal, da je zaliv jasno viden zatok, ki se zajeda v kopno, katerega morska površina je enaka površini polkroga s premerom, enakim dolžini ravne črte, ki zapira vhod v zatok, ali večja od te površine; morska površina zatoka se meri od črte najnižje oseke vzdolž obale in ravne črte, ki zapira vhod v zatok. Glede na to, da nekdanja SFRJ ni imela nobenega zaliva, katerega vhod bi presegal 24 morskih milj, je bilo iz definicije izpuščeno to konvencijsko pravilo o največji dopustni širini vhoda v zaliv.

³⁷ Grajeni deli obale, namenjeni za privezovanje ladij, vkrčavanje in izkrčavanje oseb in tovor, so operativne obale (drugi stavek prvega odstavka 32. člena).

³⁸ R. R. Churchill, A. V. Lowe, op. cit., str. 47.

³⁹ Glej POMZAK, tretji odstavek 13. člena »Pri določanju temeljne črte teritorialnega morja se kot del obale štejejo tudi najbolj izpostavljene stalne pristaniške zgradbe, ki so sestavni del pristaniškega sistema.«

⁴⁰ R. R. Churchill, A. V. Lowe, op. cit., str. 47. Jamajška konvencija jasno pove, da morajo biti pristaniške zgradbe del obale ali pa zelo blizu nje, da lahko služijo kot temeljna črta, od katere merimo širino teritorialnega morja.

obalna država s svojo notranjo zakonodajo ureja dostop in pogoje za plovbo tujih ladij v svojih notranjih morskih vodah.

Notranje morske vode Republike Slovenije obsegajo vsa pristanišča, zalive ter sidrišče koprskega pristanišča, ki ga omejuje poldnevnik 13° 39' vzhodno in vzporednik 45° 35,4' severno (POMZAK, 5. člen). Gre za abstraktno definicijo notranjih morskih vod. POMZAK za razliko od nekdanje jugoslovanske zakonodaje ne vsebuje opredelitve pojma zaliv,³⁶ ki je bil povzet po 10. členu Jamajške konvencije.

Opredelitev pristanišča najdemo v 32. členu POMZAK, ki določa, da je pristanišče vodni prostor, ki obsega sidrišče, grajene³⁷ ali negrajene dele obale, valolome, naprave in objekte, ki so namenjeni za privezovanje, za zasidranje in varstvo ladij, za izgradnjo in vzdrževanje plovil, vkrčevanje in izkrčevanje oseb in tovara, skladiščenje in druga opravila z blagom, proizvodnjo, oplemenitenje, kontrolo in dodelavo blaga in za druge gospodarske aktivnosti, ki so s temi dejavnostmi v medsebojni gospodarski, prometni ali tehnološki zvezi. Že 8. člen ŽK o teritorialnem morju in zunanjem pasu je določal, da se pri razmejevanju teritorialnega morja najbolj zunaj ležeče stalne luške zgradbe, ki so sestavni del luškega sistema (nasipi, valolomi), štejejo, kot da pripadajo obali in služijo kot temeljna črta, od katere merimo širino teritorialnega morja.³⁸ To pravilo je praktično *verbatim* zapisano tudi v POMZAK, in sicer v zvezi z določanjem temeljne črte teritorialnega morja.³⁹ Jamajška konvencija je gornje pravilo ponovila v 11. členu z dostavkom, da se zunajobalne (off-shore) naprave in umetni otoki ne štejejo za del stalnih luških zgradb.

Glede na to, da je Jamajška konvencija poostrila pravilo o najbolj zunanjih pristaniških objektih,⁴⁰ je nekoliko vprašljiva opredelitev koprskega sidrišča kot izhodišča za določitev koprskega pristanišča. Slednje je opredeljeno z zemljepisnima koordinatama, kar pomeni, da vse morje znotraj teh koordinat spada v slovenske NMV. Prvi osnutek POMZAK iz leta 1994 še ni vseboval določbe o koprskem sidrišču in je bila vanj vključena kasneje. Naj pri tem opozorimo, da mednarodnopravno sidrišča ne služijo kot izhodišče za določitev temeljne črte, če pa bi popolnoma ali delno ležala zunaj zunanje meje teritorialnega morja, so vključena v teritorialno morje (12. člen JK). Sicer pa se zdi, da se koprsko sidrišče v sedaj uzakonjenih koordinatah deloma prekriva s shemo ločene plovbe, kar pomeni, da bi bilo treba razmisliti o tem, da se ga odgovarjajoče omeji.

Vrste pristanišč glede na njihov namen so opredeljene v 35. členu POMZAK. V drugem odstavku te določbe je povedano, da prista-

nišča, namenjena za mednarodni javni promet in vojaška pristanišča, ter pogoje, ki jih morajo izpolnjevati, določi vlada. Pristanišča za mednarodni javni promet so Koper, Izola in Piran.⁴¹ POMZAK pa v tretjem odstavku 9. člena določa, da je slovensko pristanišče, namenjeno za obisk tuje vojaške ladje ali sestava vojaških ladij, pristanišče Koper, ki je namenjeno za mednarodni javni promet.

Zakonik dovoljuje tujim trgovskim in tujim potniškim ladjam vstop v slovenske NMV zaradi vplovbe v pristanišče Republike Slovenije, namenjeno za mednarodni pomorski promet, tujim ladjam, namenjenim za šport in razvedrilo (jahtam) ali čolnom pa tudi v druga pristanišča v skladu s predpisi, ki urejajo morsko plovbo⁴² (prvi odstavek 6. člena). Tuja trgovska (in tuja potniška ladja)⁴³ sme pluti po NMV zaradi vplovbe v pristanišče oziroma zaradi izplovbe iz pristanišča ter plovbe med pristanišči, odprtimi za mednarodni pomorski promet, po najkrajši običajni poti (drugi odstavek 6. člena). Minister, pristojen za pomorstvo, določi za tuje trgovske (in potniške) ladje drug način plovbe po NMV, če to zahtevajo interesi obrambe države ali varnost plovbe (tretji odstavek 6. člena).

Prevoz blaga in potnikov iz enega slovenskega pristanišča v drugega (kabotaža) je pridržana za domače osebe, tujci pa jo lahko opravljajo pod pogojem (dejanske) vzajemnosti (7. člen). Zakonodajalec je v končnih določbah predvidel skorajšnjo vključitev Slovenije v EU ter predpisal (drugi odstavek 998. člena), da se od dne, ko Slovenija postane njena članica, pogoj vzajemnosti pri kabotaži ne uporablja za članice EU oziroma za njihove državljane.⁴⁴

Za tujo vojaško ladjo, tujo javno ladjo, tujo jedrsko ladjo, tujo ribiško ladjo in tujo znanstveno raziskovalno ladjo velja prepoved vstopa v oziroma prehoda skozi slovenske NMV (prvi odstavek 8. člena). Vendar tuja vojaška ladja, tuja javna ladja, tuja vojaška jedrska ladja, tuja vojaška ladja z jedrskim orožjem, tuja ribiška ladja oziroma tuja znanstvenoraziskovalna ladja sme vpluti v slovenske notranje morske vode zaradi muditve v njih, če za to dobi predhodno dovoljenje s strani pristojnega organa (drugi odstavek 8. člena).

Kot je razvidno iz splošne določbe prvega odstavka 8. člena, je vstop tuje jedrske ladje⁴⁵ v NMV prepovedan. Glede na to, da uživa obalna država v NMV popolno suverenost in sama določa, pod kakšnimi pogoji in katerim ladjam bo dopustila vstop v svoje NMV, takšna ureditev ni mednarodnopravno sporna. To še zlasti velja, če obalna država nima svojih jedrskih ladij, saj z vidika varstva okolja vsaka jedrska ladja predstavlja potencialno nevarnost jedrskega onesnaženja. Delovni osnutek POMZAK je glede prepovedi vstopa jedrskih ladij v slovenska pristanišča sledil ureditvi ZOMEPE87, na kar je bilo v obrazložitvi posebej opozorjeno. Jugoslovanska zako-

⁴¹ Uredba o določitvi pristanišč, ki so namenjena za mednarodni javni promet, Ur. list RS, št. 12/02, člen 2.

⁴² Za pregled predpisov (zakonskih in podzakonskih), ki urejajo ureditev slovenskega morskega prostora, glej Barbara Koren, Ureditve morja in morskega prostora Slovenije-mednarodnopravni in notranjepravni vidik, diplomska naloga pri Katedri za mednarodnopravne znanosti Pravne fakultete v Ljubljani, Ljubljana, december 2003, str. 40-41.

⁴³ Ni povsem jasno, zakaj zakonodajalec v drugem (in tretjem odstavku) 6. člena ne omenja več tuje potniške ladje, temveč govori le še o tuji trgovski ladji. Sklepamo, da je bila ta izpustitev zgolj slučajna, ker ne vidimo razloga, zakaj bi zakonodajalec razlikoval med režimom plovbe tuje trgovske in tuje potniške ladje v slovenskih NMV. Prvi osnutek POMZAK iz leta 1994 govori le o muditvi tuje trgovske ladje v slovenskih NMV (člen 7), pri čemer je bil pojem trgovska ladja uporabljen generično. Domnevamo, da je zakonodajalec nato v prvem odstavku sedanjega 6. člena dodal še pojem potniške ladje, pri čemer pa ni ustrezno dopolnil še drugega oziroma tretjega odstavka.

⁴⁴ Podobno je zakonodajalec uredil vleko plovil med in v slovenskih pristaniščih, ki jo tuje osebe lahko opravljajo le pod pogojem vzajemnosti, ta pogoj pa od 1. 5. 2004 ne velja več za članice EU (drugi odstavek 90. člena v zvezi s prvim odstavkom 998. člena).

⁴⁵ Jedrska ladja je ladja na jedrski pogon ali ladja, opremljena z jedrsko napravo (POMZAK, 10. točka 3. člena).

⁴⁶ M. Škrk, *Režim obalnega morja in epikontinentalnega pasu SFRJ*, *Pravnik*, 1988, *Letnik 43*, št. 5-7, str. 346.

⁴⁷ Besedilo »tuja vojaška jedrska ladja'' in »tuja vojaška ladja z jedrskim orožjem« je bilo dodano v to določbo z novelo PZ-A.

nodaja je pred letom 1987 dopuščala možnost vstopa tuje trgovske ladje na jedrski pogon v jugoslovanske NMV na podlagi posebnega dovoljenja Zveznega komiteja za promet in zveze, kar je ZOME87 odpravil.⁴⁶ Hkrati je določil, da se nikakor ne sme dovoliti obisk ali muditev v jugoslovanskih NMV tuji vojni jedrski ladji, tuji vojni ladji z jedrskim orožjem in ne ladji specialnega namena, ki s svojo muditvijo pomeni nevarnost za varnost SFRJ (četrty odstavek 6. člena ZOME87). V obrazložitvi delovnega osnutka POMZAK je bilo tudi posebej opozorjeno na to, da je PZ Republike Hrvaške uvedel možnost vstopa trgovske jedrske ladje v hrvaška pristanišča. Vendar je zakonodajalec sledil predlagani ureditvi in splošna prepoved vstopa tuje jedrske ladje v slovenske NMV po prvem odstavku 8. člena POMZAK se je do sprejetja novele PZ-A z dne 11. 3. 2002 nanašala tudi na tuje vojaške ladje.

S spremembami in dopolnitvami PZ-A je bil drugi odstavek 8. člena dopolnjen tako, da je sedaj na podlagi posebnega predhodnega dovoljenja omogočen vstop tuji vojaški jedrski ladji in tuji vojaški ladji z jedrskim orožjem v slovenske NMV. Glede na ustaljene metode razlage lahko sklepamo, da ostaja v veljavi prepoved vstopa v slovenske NMV za tujo trgovsko jedrsko ladjo po prvem odstavku 8. člena.

Zakonodajalec tudi ni sledil delovnemu predlogu POMZAK glede pristojnosti organa za izdajo predhodnega dovoljenja za vstop oziroma za muditev v slovenskih NMV za tujo vojaško ladjo, za tujo javno ladjo in za tujo znanstvenoraziskovalno ladjo. Predlagano mu je bilo, naj takšno dovoljenje za tujo vojaško ladjo izda Ministrstvo za obrambo v sporazumu z Ministrstvom za zunanje zadeve, variantno pa Vlada Republike Slovenije, za tujo javno ladjo in za tujo znanstvenoraziskovalno ladjo pa Ministrstvo za notranje zadeve v sporazumu z Ministrstvom za zunanje zadeve. Običajno se namreč za takšna predhodna dovoljenja zaprosi po diplomatski poti.

POMZAK v drugem odstavku 8. člena izdajo predhodnega dovoljenja ureja tako, da za vstop v slovenske NMV tuje vojaške ladje, tuje vojaške jedrske ladje in tuje vojaške ladje z jedrskim orožjem⁴⁷ takšno dovoljenje izda minister, pristojen za obrambo (1. točka), za tujo javno in tujo znanstvenoraziskovalno ladjo minister za notranje zadeve (2. točka) in za tujo ribiško ladjo minister, pristojen za ribolov (3. točka).

Z novelo PZ-A je torej zakonodajalec dovolil tuji vojaški jedrski ladji in tuji vojaški ladji z jedrskim orožjem vstop v slovenske NMV, vendar je za ti dve vrsti vojaških ladij ohranil isti režim izdaje predhodnega dovoljenja, kot ga je za tuje vojaške ladje določal POMZAK pred to novelo. Minister za obrambo je torej državni organ, ki do-

voljuje vstop tuje vojaške jedrske ladje in tuje ladje z jedrskim orožjem v slovenske NMV. Takšna ureditev vzbuja določene pomisleke. V kolikor je zakonodajalec iz zunanjepolitičnih razlogov, katerim je botrovala vključitev Slovenije v zvezo NATO, spremenil obstoječo zakonodajo tako, da je dopustil obisk oziroma muditev tujih vojaških jedrskih ladij in tujih vojaških ladij z jedrskim orožjem v pristanišču Koper, bi po naši oceni za obisk tovrstnih vojaških ladij moral vpeljati strožji režim izdaje predhodnega dovoljenja kot za ostale vojaške ladje.⁴⁸ K temu ga zavezuje že 72. člen Ustave (zdravo življenjsko okolje). Upravičeno bi torej pričakovali od zakonodajalca, da bi za izdajo predhodnega dovoljenja za muditev v slovenskih NMV za tuje vojaške jedrske ladje in za tuje vojaške ladje z jedrskim orožjem pooblastil Vlado Republike Slovenije, v kolikor se je odločil, da presojo o obisku tovrstnih vojaških ladij prepusti izvršni veji oblasti.⁴⁹ V tretjem odstavku 8. člena POMZAK je določeno, da se obisk oziroma muditev v notranjih morskih vodah ne sme dovoliti tuji vojaški ladji, ki s svojim obiskom ogroža varnost Slovenije.

V slovenske NMV smejo hkrati pripluti na obisk največ tri vojaške ladje iste državne pripadnosti (prvi odstavek 9. člena), obisk tuje vojaške ladje v slovenskih NMV pa ne sme trajati dlje kot 10 dni (drugi odstavek 9. člena). Vendar vlada v posameznih primerih, če to zahtevajo posebni interesi Republike Slovenije, dovoli obisk večjemu številu tujih vojaških ladij iste državne pripadnosti hkrati oziroma dovoli tuji vojaški ladji obisk za več kot za 10 dni (četrti odstavek 9. člena).⁵⁰ Vlada odpove muditev v slovenskih notranjih morskih vodah tuji vojaški ladji ali sestavu tujih vojaških ladij, če se ladja, njen čoln ali letalo oziroma njena posadka na kopnem ne ravna po POMZAK in drugih slovenskih predpisih, kot tudi v drugih upravičenih primerih (10. člen).

Ker obalna država z notranjimi predpisi ureja način in pogoje znanstvenega raziskovanja morja v svojih NMV in tujci za to potrebujejo predhodno dovoljenje njenih pristojnih organov, lahko predpiše, da je za vstop tuje znanstvenoraziskovalne ladje potrebna njena predhodna odobritev. Tej ureditvi sledi tudi POMZAK. Vendar je v četrtem odstavku 8. člena dopuščena pomembna izjema glede vstopa oziroma muditve tuje znanstvenoraziskovalne ladje v slovenskih NMV. Tuja znanstvenoraziskovalna ladja sme namreč vstopiti v slovenske NMV brez predhodnega dovoljenja zaradi vplovbe v pristanišče Republike Slovenije, namenjeno za mednarodni pomorski promet, ob pogoju (dejanske) vzajemnosti ali če gre za znanstvenoraziskovalno ladjo, ki plove pod zastavo mednarodne organizacije, katere članica je Republika Slovenija.

Končno je v 11. členu določeno, da mora tuja ladja, ki se mora

⁴⁸ Podobno prakso je poznala tudi nekdanja jugoslovanska zakonodaja. Tujim letalonosilkam in tujim podmornicam (na jedrski pogon) je bil obisk v jugoslovanskih NMV prepovedan tudi preko določbe o največjem celotnem spodri-vu (površinske ladje ne več kot 10 000 ton in podmornice ne več kot 4 000 ton) (prvi odstavek 8. člena ZOME87). Vendar je smel Zvezni izvršni svet v posameznih primerih, če so to zahtevali posebni interesi SFRJ, dovoliti obisk tuji vojaški ladji, čeprav niso bili izpolnjeni predpisani pogoji po tem členu (tretji odstavek 8. člena).

⁴⁹ Vprašanja pooblastil izvršne veje oblasti na področju mednarodnega vojaškega sodelovanja države Ustavno sodišče še ni meritor-no preso-jalo. Je pa med drugim opozorilo v obrazložitvi sklepa o zavrženju pobude za ustavnosodno presojo preletov letal NATO nad Slovenijo na »ustrezno normativno ravnanje«. Glej sklep U-I-87/99 z dne 8. 7. 1999 (Ur. list RS, št. 60/99 in OdlUS, VIII/2, 180).

⁵⁰ Primerjaj s 8. členom ZOME87.

⁵¹ R. R. Churchill, L. A. Lowe, *op. cit.*, str. 68.

⁵² Ta znaša 12 morskih milj, glej 3. člen JK.

⁵³ Glej 5. člen JK.

⁵⁴ »Pod pogoji, ki so predpisani s tem zakonom, in predpisi, izdanimi na njegovi podlagi, imajo ladje vseh držav pravico do neškodljivega prehoda skozi teritorialno morje Republike Slovenije.«

zaradi višje sile oziroma stiske na morju umakniti v slovenske NMV, o tem nemudoma obvestiti Upravo Republike Slovenije za pomorstvo, ta pa slovensko policijo. Ladje, ki se zaradi višje sile ali stiske umaknejo v NMV, se morajo sicer ravnati po prepisih obalne države, vendar se jurisdikcija obalne države na njih ne nanaša v istem obsegu kot na tuje ladje, ki pridejo v NMV obalne države z namenom vstopa vanje.⁵¹

3.3. Teritorialno morje

Teritorialno morje – TM je pas morja, ki se razprostira od obale ali pa zunaj NMV in spada pod suverenost obalne države. Omenili smo že, da se suverenost v teritorialnem morju izvršuje v skladu z Jamajško konvencijo in drugimi pravili mednarodnega prava.

Slovensko TM je opredeljeno v prvem odstavku 13. člena POMZAK kot:

»... morsko območje, ki se razteza od temeljne črte v smeri odprtega morja do njegove zunanje meje, dopustne po mednarodnem pravu oziroma do mejne črte, določene z mednarodno pogodbo.«

Posebnost slovenskega TM je njegova povsem abstraktna opredelitev, ki se glede največje dopustne širine⁵² sklicuje na pravila mednarodnega prava oziroma na mejno črto, določeno z mednarodno pogodbo. Obstoječo pogodbeno mejno črto predstavlja že omenjena Osimska meja na morju, ki sta jo leta 1975 dogovorili nekdanja SFRJ in Republika Italija. Mejo na morju s sosednjo Hrvaško, ki je bila predmet desetletnih pogajanj med državama do parafiranja Sporazuma Drnovšek-Račan leta 2001, pa bo treba dokončno potrditi oziroma rešiti s pomočjo tretje strani.

Pravilo o temeljni črti, od katere merimo širino TM,⁵³ je vsebovano v drugem odstavku 13. člena, kjer je določeno, da je temeljna črta srednjega nivoja nižjih nizkih vod ali ravna črta, ki zapira vhod v zaliv. V tretjem odstavku 13. člena je še določeno, da je zunanja meja teritorialnega morja državna meja Republike Slovenije na morju.

Temeljna pravila o neškodljivem prehodu tujih ladij skozi slovensko TM so zajeta v členih 14. do 21. POMZAK. Obalna država mora po mednarodnem pravu tujim ladjam v tem pasu morja dopustiti pravico do neškodljivega prehoda. Ta pravica je zapisana v prvem odstavku 14. člena POMZAK.⁵⁴ Pomen neškodljivega prehoda povzema vsebino 18. člena in prvega odstavka 19. člena Jamajške konvencije in pomeni plovbo skozi teritorialno morje Republike Slovenije brez vplombe v NMV ali plovbo zaradi vplombe v NMV oziroma zaradi izplovbe iz teh voda na odprto morje, če ne posega

v red, mir ali varnost Republike Slovenije (drugi odstavek 14. člena POMZAK). Neškodljiv prehod mora tuja ladja opraviti brez prekinitve in odlašanja in se sme pri izvrševanju tega prehoda ustaviti ali zasidrati samo zaradi dogodkov, ki jih zahteva redna plovba oziroma višja sila in stiska na morju ali zaradi pomoči ljudem, ladjam ali letalom, ki so v nevarnosti ali stiski (tretji in četrti odstavek 14. člena POMZAK).

Jamajska konvencija v drugem odstavku 19. člena s primeri našteva vrsto dejavnosti, ki pomenijo poseganje v red, mir in varnost obalne države, ki jih tuja ladja opravlja med neškodljivim prehodom, in takšen prehod tuje ladje se ne more šteti kot neškodljiv. Slovenski zakonodajalec je prepoved teh dejavnosti vnesel v 15. člen POMZAK (točke 1–15). Poleg generalne klavzule, ki prepoveduje kakršnokoli dejavnost, ki ni v neposredni zvezi s prehodom (12. točka), gre za prepovedane dejavnosti, ki pomenijo poseg v obrambo in varnost države (1.–6. točka), za prepoved kršitev carinskih, davčnih, zdravstvenih predpisov ter predpisov o vstopu in gibanju tujcev v Sloveniji (7. točka), za onesnaževanje morja ali morskega okolja (8. točka), za prepoved ribolova (9. točka), za prepoved raziskovanja, proučevanja ali merjenja (10. točka) ter za neupravičene posege v komunikacijski sistem Republike Slovenije (11. točka).

Po prvem odstavku 16. člena POMZAK mora tuja ladja, kadar je slovenskem TM, izobesiti zastavo državne pripadnosti, v NMV pa tudi zastavo Republike Slovenije. Ni povsem jasno, zakaj je zakonodajalec v določbo tega člena vključil tujo ladjo v razpremi. Drugi odstavek 16. člena namreč določa, da se sme tuja ladja v razpremi muditi v NMV ali v TM Republike Slovenije pod določenimi pogoji, ki jih vlada določi za vsak posamičen primer. Zakonodajalec tudi ni posebej določil, kakšno ladjo v razpremi ima v mislih v tej določbi,⁵⁵ vendar domnevamo, da gre za tujo vojaško ladjo v razpremi, glede na to, da pogoje glede stanja ladje, pozicije in časa določi vlada.

Tako kot številne druge obalne države ima tudi Slovenija za tuje ribiške ladje (in čolne) uzakonjena posebna pravila o neškodljivem prehodu skozi njeno TM. Pravna podlaga za takšno ureditev je 21. člen Jamajske konvencije, ki v točki e) prvega odstavka 21. člena določa, da obalna država v skladu z določbami te konvencije in drugimi pravili mednarodnega prava lahko sprejme zakone in druge predpise za preprečevanje kršitev svoje ribolovne zakonodaje.⁵⁶ Prvi odstavek 17. člena POMZAK prepoveduje tuji ribiški ladji med prehodom skozi slovensko TM vsak ribolov ali ulov rib in drugih morskih organizmov v morju in na morskem dnu. Da se njen prehod šteje za neškodljiv, mora imeti tuja ribiška ladja vidne oznake

⁵⁵ Prim. s 3. točko 97. člena, ki govori o izrednem pregledu ladje, ki je bila v razpremi dlje kot leto dni.

⁵⁶ ŽK o teritorialnem morju in zunanjem pasu določa v petem odstavku 14. člena, da se prehod tujih ribiških ladij ne šteje za neškodljiv, če se te ladje ne ravnaajo po zakonih in drugih predpisih, ki jih lahko obalna država izda in objavi v namenu, da bi jim preprečila ribolov v TM.

⁵⁷ SOPS. Ur. list RS, št. 63/01, MP, št. 20/01. Glej še Kodeks obnašanja ribičev med izvajanjem ribolova po dogovoru o začasnem režimu implementacije določb od 47. do 52. člena SOPS, Ur. list RS, št. 11/02, MP, št. 28/02.

⁵⁸ V drugem delu te določbe je »skrit« 23. člen JK, ki obvezuje tuje jedrske ladje in tuje ladje, ki prevažajo jedrske ali druge posebej nevarne ali strupene snovi, da so med neškodljivim prehodom skozi TM opremljene z vsemi potrebnimi dokumenti in spoštujejo posebne varnostne ukrepe, ki jih za tovrstne ladje določajo mednarodni sporazumi.

⁵⁹ Zakon o ratifikaciji Memoranduma o soglasju med vlado R Slovenije, vlado R Hrvaške in vlado Italijanske republike za uvedbo skupnega plovnega sistema in sheme ločene plovbe v severnem delu severnega Jadrana (MHIT-SPS), Ur. list RS, št. 96/2000, MP, št. 27/2000. Hkrati sta bila 19. 5. 2000 v Anconi podpisana še Memoranduma o sistemu obveznega javljanja ladij v Jadranskem morju (Adriatic Traffic) (MHITSOJ) in o sodelovanju pri akcijah iskanja in reševanja v severnem Jadranskem morju (BITSIM). Tudi za MHITSOJ in BITSIM glej Ur. list RS, št. 96/2000, MP, št. 27/2000.

⁶⁰ Predhodno notifikacijo je vpečljal ZOMEPE87 v tretjem odstavku 17. člena.

⁶¹ O tem M. Škrk, Režim obalnega morja in epikontinentalnega pasu SFRJ, op. cit., str. 349.

⁶² Glej Poročevalec DZ, št. 35/94, op. cit.

ribiške ladje in mora pluti skozi slovensko TM po najkrajši poti s hitrostjo, ki ni manjša od ekonomske, brez ustavljanja ali sidranja, razen če je to nujno zaradi višje sile oziroma stiske na morju (drugi odstavek 17. člena). Gornji določbi se ne nanašata na tujo ribiško ladjo, ki ima dovoljenje za ribolov v TM Republike Slovenije, dokler je v območju, v katerem je ribolov dovoljen (tretji odstavek 17. člena). Izdaja dovoljenj za ribolov v slovenskem TM je predvidena po Sporazumu med Republiko Slovenijo in Republiko Hrvaško o obmejnem prometu in sodelovanju.⁵⁷

Na podlagi 22. člena Jamajške konvencije (*Plovne poti in sheme ločenega prometa v teritorialnem morju*) POMZAK v prvem odstavku 18. člena določa, da morajo tuje vojaške ladje, tuji tankerji, tuje jedrske ladje in druge tuje ladje, ki prevažajo jedrske ali druge nevarne ali škodljive snovi, pri neškodljivem prehodu skozi slovensko TM uporabljati plovno pot (določeno s posebnim predpisom za te vrste ladij) ali sisteme ločene plovbe na območju, kjer so ti sistemi določeni in predpisani ter izpolnjevati druge predpisane pogoje, ki se nanašajo na varnost plovbe, preprečevanje trčenja na morju in varstvo morskega okolja pred onesnaženjem.⁵⁸ Slovenska, hrvaška in italijanska vlada so se z Memorandumom, podpisanim v Anconi 19. 5. 2000, dogovorile o uvedbi skupnega plovnega sistema in sheme ločene plovbe v severnem delu severnega Jadrana.⁵⁹

Kljub opozorilu zakonodajalcu, naj razmisli o morebitni ukinitvi predhodne notifikacije⁶⁰ za tuje vojaške ladje, ki nameravajo prepluti skozi slovensko TM, se je zakonodajalec odločil za vključitev tega instituta v POMZAK. Institut predhodne notifikacije, ki ga je treba ločiti od predhodne odobritve neškodljivega prehoda tuje vojaške ladje,⁶¹ odpira kopico vprašanj pravne, varnostne in politične narave ter mu (zlasti) pomorske velesile niso naklonjene. Pri tem je zanimiva ugotovitev, da Predlog POMZAK za prvo obravnavo iz leta 1994 predhodne notifikacije za tuje vojaške ladje skozi slovensko TM ni vseboval.⁶² Predhodna notifikacija je sedaj uzakonjena v drugem odstavku 18. člena, kjer je določeno, da mora država tuje vojaške ladje o namenu neškodljivega prehoda svoje vojaške ladje skozi slovensko TM obvestiti po diplomatski poti ministrstvo za zunanje zadeve najmanj 24 ur pred vplobo v TM Republike Slovenije. Za razliko od nekdanje jugoslovanske zakonodaje slovenski POMZAK ne omejuje števila vojaških ladij iste državne pripadnosti, ki hkrati plovejo skozi slovensko TM.

Na temelju 20. člena Jamajške konvencije morajo tuja podmornica in druga tuja podvodna plovila med prehodom skozi TM Republike Slovenije pluti na morski površini in imeti izobešeno zastavo svoje države (POMZAK, člen 19). Tretji odstavek 25. člena Jamaj-

ške konvencije pa služi kot pooblastilna norma, da lahko minister, pristojen za obrambo, s soglasjem ministra, pristojnega za notranje zadeve, in ministra, pristojnega za pomorstvo, določi kot nujen varnostni ukrep cono v slovenskem TM, skozi katero je prehod tujih ladij začasno ustavljen ali omejen.

Tuje vojaške in tuje javne ladje po 32. členu Jamajške konvencije v TM uživajo imuniteto.⁶³ Zato 30. člen JK omogoča odpoklic tuje vojaške ali javne ladje, ki ne spoštuje zakonov in predpisov obalne države ter ne upošteva poziva, ki ji je bil dan, naj se ravna po teh pravilih. Konvencijsko pravilo o odpoklicu tuje vojaške in tuje javne ladje je prevzeto v 21. člen POMZAK, kjer je določeno, da če se tuja vojaška ali tuja javna ladja ne ravna po njegovih določbah o neškodljivem prehodu (15. do 20. člen) ter ne upošteva poziva, ki ji je bil dan, naj se ravna po teh predpisih, pooblaščen organi za nadzor državne meje od nje zahtevajo, naj nemudoma zapusti TM Republike Slovenije.

3.4. Znanstveno raziskovanje morja, pravica do pregona in dviganje potopljenih stvari

Pri izvrševanju svoje suverenosti imajo obalne države izključno pravico, da urejajo, pooblaščajo in vodijo znanstveno raziskovanje morja («marine scientific research» - MSR) v svojem teritorialnem morju; zato se v tem pasu lahko izvršuje to raziskovanje le z izrecno privolitvijo in pod pogoji, ki jih določi obalna država (245. člen Jamajške konvencije).

POMZAK ureja znanstveno raziskovanje morja v 12. členu in določa, da smejo domače in tuje fizične in pravne osebe v NMV in v teritorialnem morju Republike Slovenije znanstveno raziskovati, proučevati in meriti morje, morsko dno ali njegovo podzemlje ali opravljati druge podvodne dejavnosti samo na osnovi predhodnega dovoljenja, ki ga izda minister, pristojen za pomorstvo ob soglasju ministra, pristojnega za notranje zadeve, če za to obstoji interes Republike Slovenije (prvi odstavek). Osebe, ki dobijo dovoljenje za znanstveno raziskovanje morja, morajo pristojnim državnim organom posredovati podatke, ki so jih pridobile s tem raziskovanjem (drugi odstavek). Končno je še določeno, da vlada predpiše pogoje glede varnosti ljudi in plovil ter varstva okolja, ki se morajo upoštevati ob izdaji dovoljenja za znanstveno raziskovanje morja (tretji odstavek).

Pravica do pregona («right of hot pursuit»)⁶⁴ je urejena v 22. členu POMZAK. Tuja ladja se lahko preganja, če pristojni organ utemeljeno sumi, da je ladja, njen čoln ali čoln, ki dela skupaj z njo, kr-

⁶³ Primerjaj z drugim odstavkom 22. člena ŽK o teritorialnem morju in zunanjem pasu. Odpoklic tuje vojaške oziroma javne ladje je urejen v njenem 23. členu.

⁶⁴ Mednarodnopravno so določbe o pregonu tuje ladje uvrščene pod odprto morje. Glej člen 111 JK in člen 23 ŽK o odprtem morju.

⁶⁵ Po 23. členu POMZAK nadzor nad izvajanjem določb o suverenosti Republike Slovenije (II. poglavje) opravlja policija.

⁶⁶ Glej še kolizijsko pravilo (člen 974) o smiselni uporabi POMZAK za dvigovanje potopljenih stvari zunaj NMV in TM Republike Slovenije, če ima na stvari lastninsko pravico pravna ali fizična oseba s sedežem oziroma prebivališčem v Sloveniji, dviga pa jo druga takšna oseba.

šil POMZAK ali druge slovenske predpise (prvi odstavek). Pregon tuje ladje se sme začeti samo, če se ladja, njen čoln ali čoln, ki dela skupaj z njo, nahaja v slovenskih NMV ali teritorialnem morju in če se ne ustavi, ko ji je z razdalje, ki omogoča sprejem poziva, dan za to optični ali zvočni poziv (drugi odstavek). V tretjem odstavku 22. člena je določeno, da se pregon tuje ladje sme nadaljevati po splošno priznanih pravilih mednarodnega prava, če ni bil prekinjen, vse dokler ladja ne vplove v teritorialno morje svoje ali katere druge države, preganjati pa jo smejo samo ladje ali letala slovenske policije.⁶⁵ Za začetek preгона ni nujno, da je ladja ali letalo, ki preganja, v slovenskem teritorialnem morju. V tej določbi je dopuščena možnost, da slovenska policija izvršuje pravico do preгона zunaj slovenskega TM in torej iz nje odseva pravica Slovenije do njenega neposrednega izhoda na odprto morje. Končno je še povedano, da se tuja ladja, zajeta pri pregonu, izroči pristojnemu organu v najbližjem pristanišču Republike Slovenije (četrti odstavek).

Dviganje potopljenih stvari je po sistematiki sicer uvrščeno v Sedmi del POMZAK – *PLOVNE NEZGODE*. Vendar menimo, da je dviganje potopljenih stvari, ki so se potopile ali nasedle v teritorialnem morju in NMV, predmet normativne ureditve obalne države, kar izhaja z naslova njene izključne suverenosti nad tema morskima območjema. POMZAK v 775. členu določa, da njegove določbe veljajo za dviganje plovil, plavajočih naprav in letal, njihovih delov in tovara ter drugih stvari (potopljene stvari), ki so se potopile ali nasedle v teritorialnem morju in NMV Republike Slovenije. Režim dvigovanja potopljenih stvari (vključno z izdajo vseh potrebnih predhodnih dovoljenj pristojnih organov) je urejen v členih 777–787.⁶⁶ Lastnik (ali drug upravičenec) sme dvigniti potopljeno stvar na podlagi dovoljenja Uprave Republike Slovenije za pomorstvo (prvi odstavek 777. člena). Potopljene stvari, ki imajo vojaški pomen, se smejo dvigniti samo s soglasjem ministra, pristojnega za obrambo (prvi odstavek 787. člena). Dovoljenje za dviganje potopljenih stvari, ki imajo ali se domneva, da imajo lastnost kulturne dobrine, izda minister, pristojen za kulturo (drugi odstavek 787. člena). Če potopljena stvar, na kateri ima kdo lastninsko pravico, ni dvignjena v desetih letih od dneva, ko se je potopila, postane državna lastnina (prvi odstavek 781. člena).

4. Sklepne misli

Slovenski POMZAK nedvomno predstavlja enega najpomembnejših in najobsežnejših zakonodajnih projektov, ki so nastali po

osamosvojitvi Slovenije. Ima kar 999. členov. Čeprav so njegove določbe odsev številnih mednarodnih konvencij in sporazumov, smo se skušali opredeliti do vprašanj, ki so neposredno povezana z mednarodnopravnim pravom.

Prav ta vprašanja so hkrati najbolj delikatna z vidika normativnega urejanja, saj gre za problematiko urejanja državne oblasti na morju in v morskem prostoru pod suverenostjo, (suverenimi pravicami) oblastjo ali nadzorom Republike Slovenije. Gre torej za vprašanja, ki imajo poleg pravne izjemno pomembno politično, gospodarsko, ekološko in varnostno oziroma obrambno razsežnost. Slovenija je sicer geografsko prikrajšana država, vendar sta morska obala in morje, ki ji pripadata, neprecenljive vrednosti za njen obstoj in razvoj. Zato morajo biti vse morebitne spremembe POMZAK, ki jih utegnejo narekovati spremenjene okoliščine v mednarodnih odnosih Republike Slovenije ali novonastala načela in pravila držav v njihovih odnosih do morja in morskega okolja, skrbno pretehtane s strani stroke in politike ter strokovno proučene.

Še ena naloga čaka vlado kot predlagateljico POMZAK. To je priprava in sprejem podzakonskih predpisov za urejanje in uresničevanje posamičnih vprašanj iz domene zakonika. Po 991. členu se smiselno lahko še naprej uporabljajo nekdanji jugoslovanski predpisi, v kolikor niso v nasprotju z Ustavo in POMZAK. Vprašanje je, v kakšni meri so ti predpisi še primerni za slovenske razmere,⁶⁷ čeprav jim morebitne protiustavnosti ni moč očitati.

⁶⁷ Glej npr. Uredbo o pristopu, prehodu in muditvi tujih vojaških in znanstvenoraziskovalnih ladij v obalnem morju SFRJ, Ur. list SFRJ, št. 74/89.